
Američka vanjska politika prema Latinskoj Americi od početka 19. do kraja 20. stoljeća

LIDIJA KOS-STANIŠIĆ*

Sažetak

Analizom tri razdoblja američke vanjske politike prema Latinskoj Americi: I. razdoblje od početka 19. stoljeća do Prvog svjetskog rata; II. međuratno razdoblje i Drugi svjetski rat; III. razdoblje od 1945. do 1989. autorica dolazi do zaključka da je temeljna odrednica američke politike bila nacionalna sigurnost, te da se ovisno o percepcijama stranih prijatelji, Latinskoj Americi posvećivala pozornost ili je zanemarivana.

Ključne riječi: SAD, Latinska Amerika, vanjska politika

Uvod

SAD su država čija je vanjska politika tijekom nekoliko stoljeća dobivala na sve većoj važnosti. Kako je rastao ugled i značenje SAD, te njezin položaj u međunarodnoj zajednici, tako je raslo i značenje njene vanjske politike. Svojim političkim i kulturnim utjecajem i gospodarskom snagom, SAD su vodeća zemlja svijeta. Posjeduju najsofisticiranije naoružanje (nuklearno, konvencionalno, biološko, kemijsko), zauzimaju gotovo najvažniji položaj u Vijeću sigurnosti UN, te upravljaju radom brojnih međunarodnih institucija i agencija (Međunarodna banka za obnovu i razvoj IBRD, Međunarodni monetarni fond IMF, Svjetska trgovinska organizacija WTO itd.).

U radu se analizira politika SAD prema državama Latinske Amerike,¹ koja se može podijeliti u četiri razdoblja: I. razdoblje od početka 19. stoljeća

* Mr. sc. Lidija Kos-Stanišić je asistentica na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu

1 Radi distinkcije u ovom radu koristit će se definicija *Cambridge Encyclopedia of Latin America and the Caribbean* koja definira Latinsku Ameriku – španjolsko govorno područje u zapadnoj hemisferi, portugalski Brazil i francuski Haiti.

Cambridge Encyclopedia of Latin America and the Caribbean, rev. ed., Cambridge University Press, Cambridge, 1992.

do Prvog svjetskog rata; II. međuratno razdoblje i Drugi svjetski rat; III. razdoblje od 1945. do 1989. (koje se dijeli se na četiri faze); IV. posthladnoratovsko razdoblje (koje neće biti predmet rada).

Latinska Amerika u vanjskoj politici SAD

Odnose SAD i Latinske Amerike obilježavaju česte i iznenadne promjene američke politike prema Latinskoj Americi. Od početka 19. stoljeća do kraja hladnog rata američka politika bila je često označena moralnom retorikom, ali se ipak ravnala interesima nacionalne sigurnosti. Time je donošenje vanjskopoličkih odluka bilo u skladu s premisama realpolitičke škole koja smatra da se politika treba temeljiti na nacionalnim interesima, sposobnostima i mogućnostima države da djeluje u međunarodnom okruženju, kao i ravnoteži snaga.

Sve do kraja hladnog rata, glavni cilj SAD bio je sprečavanje ulaska stranih "neprijateljskih" utjecaja u zapadnu hemisferu. To je ključ za razumijevanje američkog ponašanja prema Latinskoj Americi. Lara Schoultz² takav specifičan pristup SAD-a regiji objašnjava pojmom "strategic denial". SAD su bile zaokupljene mogućim izazovima koje bi velike sile izvan regije mogle pred njih staviti, te su svojim akcijama sprečavale, isključivale i minimalizirale strane utjecaje u Latinskoj Americi. Svako strano uplitanje smatrano je prijetnjom američkom vojnom, političkom i ekonomskom interesu (Velika Britanija 1811. i 1850, Francuska i Španjolska 1820-ih, Njemačka potkraj 19 st. i 1930-ih i 1940-ih, te SSSR nakon 1947).

Ideološki element vanjske politike SAD bio je prisutan kada se radilo o strahu da će se strani elementi penetrirati u regiju, bilo u vidu monarhizma 19. stoljeća, fašizma 1930-ih, te komunizma tijekom hladnog rata. Realisti tvrde da te ideološke odrednice vanjske politike potkapaju realizam i racionalno donošenje odluke, te skreću pozornost s važnosti moći kao ključa za razumijevanja vanjske politike.

Stupanj američke zainteresiranosti za regiju i razina aktivnosti ovisila je o percepcijama stranih prijetnji, te se američka politika prema Latinskoj Americi mijenjala od intervencionističke, zatim neintervencionističke politike, preko politike pomoći u razvoju, pa sve do politike zanemarivanja. Cilj promoviranja, ohrabriranja i razvijanja političke i ekonomske stabilnosti Latinske Amerike proizlazio je iz pretpostavke da je interes SAD osigurati miroljubiv i stabilan svijet. Vojne intervencije potaknute strahom od mogućnosti intervencije vanjske sile trebale su osigurati stabilnost. Neke interpretacije govore da je "strategic denial" maska ispod koje se kriju američki komercijalni i ekonomski interesi, ali povijesne činjenice govore kako je u

2 Schoultz Lara, *National Security and United States Policy Toward Latin America*, Princeton, Princeton University, Press 1987.

većini slučajeva misao vodilja američke politike bila briga za sigurnost, te da su interes i orijentacija SAD prema Latinskoj Americi ovisili o percepciji vanjske prijetnje. U razdobljima kada prijetnje nije bilo ili je bila iznimno niska, politika je manje ovisila o sigurnosnim problemima, dok se u posljednjim desetljećima politika SAD vezala uz pritiske na države Latinske Amerike da prihvate demokraciju i poštivanje ljudskih prava.³

Pope-Atkins smatra kako se latinoamerička politika SAD bolje može objasniti u terminima pretjeranog straha od sovjetskog ekspanzionizma, dobroćudnog zanemarivanja u razdobljima bez prijetnji, te neodlučnih pokušaja demokratiziranja regije, i sve to u kontekstu nejednakih odnosa snaga. Za njega su američke akcije bile ne toliko sistematska imperijalna politika, koliko *ad hoc* aplikacija instrumenata koji su stajali na raspolaganju.⁴ Paradigma strateškog odbijanja koncentrira se na to što bi američki suparnici mogli poduzeti u Latinskoj Americi kako bi ugrozili sigurnost SAD, čime se Latinska Amerika doživljava kao nebitan igrač na međunarodnoj sceni. Taj paternalizam američke vanjske politike uzrokovan je pretpostavkom da su Latinoamerikanci nesposobni voditi vlastite poslove te da im je nužna supervizija SAD. Analitičari koji su ispitivali percepcije američkih donositelja odluka ustanovili su iznimno negativne stereotipe o Latinskoj Americi, koji vuku porijeklo iz kolonijalnog doba i stava da je latinoamerička civilizacija primitivna.⁵

SAD imaju takvu ili podobnu, ali i različitu politiku prema Latinskoj Americi kao cijelini, te njezinim dijelovima (primjerice, prema Meksiku, Karipskom bazenu, te Južnoj Americi poglavito Brazilu).⁶ SAD su uvijek bile vrlo zainteresirane za Meksiko, kako zbog zajedničke granice, tako i zbog povezanosti s unutrašnjom politikom SAD, čime se politika prema

3 Tu interpretaciju netočnom smatraju pripadnici dependističke škole međunarodnih odnosa koji smatraju da su SAD u poslijeratnom razdoblju prakticirale neokolonijalističku politiku.

4 Strateško odbijanje ponekad je vodilo pozitivnim akcijama, npr. interameričkoj suradnji 1930-ih, suradnji za II. svjetskog rata i za Alijanse za progres 1960-ih. Dok su neke prijetnje stvarno bile provokativne, kao za kubanske raketne krize 1962. Atkins smatra da je je strateško odbijanje u većini slučajeva bilo rezultat krive procjene utemeljene na pretjerenim prijetnjama. Atkins, Pope, *Latin America and the Caribbean in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1999, str. 140-145.

5 Prema Keensu i Haynesu, *A History of Latin America*, Houghton Mifflin Company, Boston & New York, 2000, str. 541. dvije su konstantne teme odnosa SAD i Latinske Amerike: namjera SAD da zaštiti i proširi svoj ekonomski i strateški interes u regiji; SAD opravdavaju svoju politiku prema regiji opisujući je bespomoćno nazadnom, te smatraju kako je američko tutorstvo nužno kako bi se njeni stanovnici spasili od barbarizma i kako bi prema američkim uzorima bio promoviran razvoj demokratskih republika ("civilizirajuća misija" SAD).

6 Time se politika SAD poklapa sa subregijama tj. regionalnim subsistemima Latinske Amerike: Meksiko; Karipski bazen (Circum-karipsko područje) uključuje Središnju Ameriku, Venezuelu i Kolumbiju, te otoke Kubu i Hispanolu (Dominikana i Haiti); Južna Amerika i Brazil. Pope-Atkins, *Latin America and the Caribbean in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1999, str. 25-38.

Meksiku uvijek promatrala izdvojeno od ostatka regije. Karipski bazen je od osobite važnosti za sigurnost i dobrobit SAD, zbog njega je i stvoreno strateško odbijanje i u njemu se najviše i najčešće primjenjivalo. Manje se koristio u Južnoj Americi u kojoj SAD nikada nisu vojno intervenirale. Brazil zauzima važno mjesto u vanjskoj politici SAD. Sedamdesetih godina 20. stoljeća bio je na najboljem putu da postane velika sila, te mu je američka politika počela pokazivati pojačanu regionalnu i svjetsku važnost, da bi se, nakon problema u kojima se našao 1980-ih, njegova važnost smanjila

Povijesno najproblematičniji aspekt američke politike prema Latinskoj Americi bila je dvojba o službenom stavu prema latinoameričkim oblicima vladavine i ponašanju, kao i pitanje širenja američkih vrijednosti na druge države. Pitanje je bilo treba li se zalagati za republikanske forme vladavine i za zaštitu ljudskih prava, te ih proglasiti glavnim ciljevima politike SAD-a. Američki pokušaji širenja demokracije i zaštite ljudskih prava često su bili ambivalentni i prevrtljivi, a temeljili su se na američkom idealizmu koji sve donedavno, u skladu sa svojom realpolitičkom vizijom svijeta, nije priznala ni Europa.

Kraj hladnog rata promijenio je američke političke kalkulacije, kako u svijetu, tako i u Latinskoj Americi. U posthladnoratovskom razdoblju SAD su trebale redefinirati svoju politiku prema Latinskoj Americi, budući da više nije postojao SSSR, kao ni prijetnja širenja komunizma. Donositelji odluka napustili su 180 godina staru ideju *strategic denial* i krenuli u potragu za novom paradigmatom – demokracijom, poštivanjem ljudskih prava i ekonomskim blagostanjem. Američke operacije u Panami 1989. i Haitiju 1994. pokazuju da se SAD nisu odrekle uloge karipskog policajca, dok neki analitičari tvrde kako *strategical denial* i dalje postoji, ali u novom vidu borbe protiv trgovine drogom.

Evolucija politike SAD

I. Američka vanjska politika prema Latinskoj Americi do I. svjetskog rata

U samom početku američka vanjska politika bila je sofisticirani odraz američkog nacionalnog interesa. SAD su osuđivale principe ravnoteže snaga koji su se primjenjivali u Europi, a vlastitu ekspanziju po Sjevernoj Americi objašnjavali su prirodnom potrebom širenja (doktrina *manifest destiny*). Inicijalna američka orijentacija prema Latinskoj Americi bila je utjelovljena u ideji “Zapadne hemisfere”, poznate još pod nazivom *doktrina dvije sfere*. Koncept zagovara specijalne odnose država Amerike, bazirajući ga na geografskoj odvojenosti Amerika od Europe, kao i političke, ekonomske i socijalne separacije moralno superiornijeg Novog svijeta od lošeg i autokratskog Starog svijeta.

Strategic denial razvio se na početku interameričkih odnosa. Osamostaljivanje većeg broja latinoameričkih država dovelo je do rivalstva stranih sila oko stjecanja regionalnog utjecaja i kontrole. Okosnica streteškog odbijanja i kamen temeljac američke politike prema Latinskoj Americi kasnije je nazvan prema predsjedniku Jamesu Monroeu. *Monroeovom doktrinom* (1823) Amerika je uspjela isključiti Europu iz Zapadne hemisfere, a SAD su odbile tolerirati daljnje širenje europske dominacije u Zapadnoj hemisferi. Otada glavno pravilo američke vanjske politike je bilo – SAD se ne uključuju u borbe za vlast u Europi, a isto očekuju od Europe na području Zapadne hemisfere. Monroeova doktrina bila je privremena unilateralna deklaracija, što je vidljivo iz činjenice da je kao politički vodič u razdoblju učestalih europskih vojnih intervencija bila zanemarivana gotovo pola stoljeća. Ipak, doktrina je opravdavala američke intervencije ne samo protiv prijetnji, već i protiv svake mogućnosti izazova.

Ideja da SAD imaju pravo širiti svoj teritorij s jedne strane kontinenta na drugi dovela je SAD u sukob s Meksikom. Konflikt je završio američko-meksičkim ratom (1846-1848), nakon kojeg su SAD sporazumom "Guadalupe Hidalgo" za 15 milijuna dolara kupile područje Teksasa, Novog Meksika i Kalifornije, tj. gotovo 1/3 teritorija Meksika. Druga polovina 19. stoljeća bilo je razdoblje pojačane imperijalne ekspanzije. Doktrina "*manifest destiny*", koja je služila kao opravdanje američke kontinentalne ekspanzije, kasnije je bila proširena – SAD imaju pravo i dužnost proširiti svoj utjecaj i civilizaciju na područje čitave zapadne hemisfere, Kariba i Pacifika. SAD su smatrale da područje Kariba ima veliku važnost za američku sigurnost,⁷ a osobita je pozornost poklanjana Kubi i ideji građenja kanala koji bi spajao Atlantik i Pacifik.

Politika SAD vezana uz pitanje odnosa s nedemokratskim režimima ustanovljena je na samom početku interameričkih odnosa. Potkraj 19. st. SAD su se počele zalagati za stvaranje pan-američkog pokreta, kojem je primarni cilj bio promoviranje trgovine unutar hemisfere, promoviranje međunarodne stabilnosti i razvijanje procedura za mirno rješavanje sporova. Prva međunarodna konferencija američkih država održana je u Washingtonu 1889-90. kada je je pod vodstvom SAD-a stvorena organizacija čiji su članice bile sve države hemisfere.⁸ Potkraj 19. st. i početkom 20. st. američku politiku prema Latinskoj Americi označile su tenzije između Monroeove doktrine i pan-amerikanizma. Završilo je razdoblje izolacionizma i započinje razdoblje internacionalizma u kojem su SAD aktivnom participacijom

7 Kako bi osigurale pobjedu favoriziranoj strani, SAD su 1888. intervenirale u građanski rat na Haitimu, a za nagradu su dobile privilegirane trgovačke sporazume i pomorsku bazu Mole St. Nicolas.

Kako bi zaštitile živote i imovinu (plantaže banana) Amerikanaca, SAD su intervenirale u Nikaragvi 1894, 1896, 1898. i 1899.

8 Iz nje je proizašla prvo "Commercial Bureau of the American Republics", zatim Pan-američka unija, a na kraju Organization of American States (OAS).

u svjetskim događanjima postale svjetska sila. Nova orijentacija obnovila je američki interes za Latinsku Ameriku, osobito za Karipsko područje, a novu interpretaciju doktrine *manifest destiny* oblikovao je admiral Alfred Thayer Mahan, osnivač američke geostrategijske škole. Mahan je bio realist koji je smatrao da strateška pozicija, time i determiniranje politike ovisi o odnosu geografije i političke realnosti. Proučavajući pomorsku povijest došao je do zaključaka da važnost neke države ovisi o tri faktora – obalnoj snazi, pomorskoj sili i imperijalizmu. Zaključio je kako veliki narodi koji imaju razvijene spomenute faktore ne mogu voditi izolacionističku politiku. Mahan je zagovarao građenje kanala koji bi spajao Atlantik i Pacifik, stvaranje jake mornarice i baza kojim bi SAD dobile kontrolu nad Karipskim područjem. Položio je temelje američke politike prema Latinskoj Americi i službeno strateško promišljanje o Karibima, te je utjecao na promišljanja stvaratelja američke politike sve do kraja hladnog rata, iako je tehnološkim napretkom (podmornice, nosači aviona, nuklearno oružje) Mahanova teorija izgubila na relevantnosti.

Iako je Kuba bila u vlasništvu Španjolske, od 1880. trgovina i investicije bile su isključivo vezane za SAD, koje su pokazivale namjeru o kupovini Kube. Kako Španjolska nije pristajala na američke ponude te je brutalno gušila ustanak za nezavisnost Kube, SAD priznaju kubanske pobunjenike i u travnju 1898. objavljuju Španjolskoj rat.⁹ "*Splendid little war*" trajao je sedam mjeseci, nakon čega je Kuba stekla nezavisnost. SAD kao pobjednica diktirale su uvjete potpisivanja mirovnog sporazuma – anektirale su Puerto Rico i ustanovile protektorat nad Kubom (SAD su dobile pravo da, do proglašenja nezavisnosti, privremeno okupiraju otok). Iako su se američke trupe iz Kube povukle 1902. godine, *Plattovim amandmanom*¹⁰ zadržale su pravo interveniranja u cilju zaštite građanskog poretka, a do 1934. kad su se odrekle prava, SAD su ga tri puta iskoristile (1906-09, 1912, 1917-1922).

Postavši sila na Karipskom moru i Pacifičkom oceanu i uvidjevši stvarnu potrebu povezivanja oba mora, SAD su odlučile izgraditi kanal koji bi ih spajao. Nakon što su propali planovi o izgradnji kanala u Nikaragvi, *Sporazumom Hay-Herran* SAD su trebale dobiti pravo gradnje kanala u kolumbijskoj provinciji Panami. Kolumbijski parlament nije htio ratificirati sporazum, te je glavni inženjer Bunau-Varilla uz Roosveltov blagoslov organizirao u Panami dizanje uspješne separatističke pobune. Američki ratni

9 Na početku rata Kube i Španjolske 1895. SAD su bile neutralne, ali nakon što je na vlast došao novi predsjednik McKindley i nakon što je američki ratni brod pod sumnjivim okolnostima uništen u Havanskoj luci, SAD su objavile rat Španjolskoj. Razlog ratu je bila: zabrinutost za američke investicije (preko 50 milijuna američkih dolara), javna netrpeljivost prema španjolskoj autokratskoj vladavini; novi američki duh stimuliran nacionalističkim i senzacionalističkim tiskom; američke simpatije prema zahtjevima za nezavisnost.

10 *Plattovim amandmanom* ograničena je kubanska samostalnost, Kuba nije mogla voditi vlastitu vanjsku politiku niti posuđivati novac izvana, a SAD su dobile pomorsku bazu Guantanamo.

brodovi spriječili su dolazak kolumbijskih trupa na Prevlaku, nakon čega su SAD priznale Panamu kao suverenu državu, a Bunau-Varillu, još uvijek francuskog državljana, za legitimnog predstavnika nove države. Američki državni tajnik Hay i Bunau-Varilla potpisali su sporazum kojim su SAD dobile na neodređeno razdoblje kontrolu, tj. suverenitet nad Zonom kanala u širini 10 milja. Tako je, zahvaljujući američkom interesu, u Latinskoj Americi nastala još jedna nezavisna država.

Theodor Roosevelt bio je prvi američki predsjednik koji je smatrao da je američki nacionalni interes širiti utjecaj po svijetu. Pod prijetnjom da će europski zajmodavci ponovo intervenirati u "američkom jezeru" tj. Karibima, Roosevelt je Monroeovu doktrinu interpretirao vrlo intervencionistički, proglašivši 1904. njen *Dodatak (Corollary)*. Njime su pravo na intervenciju imale samo civilizirane nacije tj. SAD, čime su SAD još jednom istaknule vlastitu kulturnu aroganciju. Rooseveltovim dodatkom opravdavale su se intervencije SAD u Karibima, a u razdoblju od 1898. do 1932. SAD su 34 puta intervenirale u devet država regije (Dominikanska Republika, Kuba, Nikaragva, Haiti, Panama, Honduras, Meksiko, Guatemala i Kostarika). Osim intervencijama, SAD su se služile prijetnjama, nepriznavanjem vlada i ekonomskim sankcijama. Za Roosevelta SAD su postale međunarodni akter, a "diplomacija mišića", "velika batina" i "dolarska diplomacija" bili su dio nove američke globalne uloge. Intervencionističku politiku primjenjivali su i predsjednici W. H. Taft, W. Wilson i C. Coolidge. Onemogućavanje stranih utjecaja i promoviranje regionalne stabilnosti bili su glavni ciljevi karipskih intervencija, tj. koristile su se u cilju osiguranja i zaštite Panamskog kanala, očuvanju reda i zaštite života i imovine građana SAD, kao potpora američkim investicijama i zajmovima, a kasnije i za promoviranje demokracije. Predsjednik Wilson pomirio je svoje liberalno političko uvjerenje s politikom čestih intervencija u Karibima i Meksiku, objašnjavajući kako politička nestabilnost karipskih država predstavlja prijetnju interesima i sigurnosti SAD. Wilson je smatrao da se demokracija može nametnuti vanjskim pritiscima i da su SAD kao politički najzrelija i najmoćnija država Amerike odgovorne voditi aktivnu ulogu u političkom razvoju pojedinih regija Latinske Amerike.

II. Američka vanjska politika između dva svjetska rata

Wilson je 1916. ponovno pobjedio na predsjedničkim izborima, a 1918. objavio je program "Četrnaest točaka" kojim je definirao "Pax americanu" i zacrtao principe međunarodnih odnosa nakon rata. Nakon što je Senat SAD odbio ratificirati Versajski ugovor, SAD se povlače iz međunarodnog života u svoj "splendid isolation", ali su i dalje ostale čvrsto angažirane u Latinskoj Americi.

Iako I. svjetski rat nije imao izravne posljedice na Latinsku Ameriku, iz temelja je promijenio odnos cijele regije sa svijetom. Ubrzao je padanje Ve-

like Britanije kao najvažnije ekonomske sile u hemisferi, te rast ekonomije SAD-a. Latinska Amerika je u I. svjetskom ratu bila samo promatrač.¹¹ SAD su za rata učvrstile svoj politički utjecaj u regiji, a nakon rata on je znatno povećan – hegemonija na Karibima, vojna okupacija Nikaragve (1912-24. i 1926-33), Haita (1915-34), Dominikanske Republike (1916-24) i Kube (1917-22), te dvije intervencije u Meksiku.¹² Većina elita zemalja Latinske Amerike američku hegemoniju smatrala je prirodnom, dok su samo Meksiko i Kuba odstupale od takvog razmišljanja. Intervencionističku politiku zatim je zamijenio pan-amerikanizam, te je politika SAD-a prema Latinskoj Americi nakon 1929. bila nešto drukčija. Glavni ciljevi (isključivanje stranaca i stabilnost regije) ostali su nepromijenjeni, ali sad ih se nastojalo postići suradnjom, a ne intervencijama. Nakon I. svjetskog rata europske prijetnje hemisferi više nisu postojale, dok je nestabilnost Latinske Amerike predstavljala neznatno opasniju prijetnju SAD. Latinska Amerika je nastavak interameričke suradnje uvjetovala odbacivanjem američke intervencionističke prakse, te su SAD za predsjednika H. Hoovera (1929-1933) odbacile politiku izravnog interveniranja i proglasile politiku koja će za vladavine F. D. Roosevelta postati poznata pod nazivom *Dobrosusjedska politika*. Tihi aspekt te politike bila je panamerikanizacija Monroeove doktrine. SAD su, doduše s rezervom, prihvatile načelo neinterveniranja u poslove drugih suverenih država hemisfere, napustile su protektorate i revidirale sporazume na kojima su se temeljili. Politika neintervencije zahtijevala je odbacivanje želja za demokratiziranje regije, te su SAD na partnerskom temelju surađivale i s diktatorima. SAD su odstupile od politike neintervencije samo 1933. kada su odbile priznati kubansku vladu Ramon Grau San Martina. Američki ratni brodovi doplovili su u havansku luku nakon čega je Grau odstupio, a vlast je uz američku pomoć preuzeo Fulgencio Bautista. Jačanjem fašizma u Europi i njihovim aktivnostima u Latinskoj Americi, SAD su se ponovno zabrinule za regiju. Godinama je američka voj-

11 Samo osam država je proglasilo rat Njemačkoj: Brazil (jedina bitna država), Kuba, Kostarika, Guatemala, Haiti, Honduras, Nikaragva i Panama; pet je prekinulo diplomatske odnose: Bolivija, Dominikanska Republika, Elvador, Peru i Urugvaj; dok je sedam država zadržalo neutralnost: Argentina, Čile, Kolumbija, Meksiko, Paragvaj, El Salvador i Venezuela. Skidmore T. & Smith P., *Modern Latin America*, Oxford University Press, Oxford, New York 1997, str. 371.

12 Nakon revolucije slijedio je građanski rat, a budući da Taftova vlada nije željela priznati Huertinu vladu, nakon incidenta u Vera Cruzu Wilson se upliče i šalje marine koji su okupirali luke Vera Cruz i Tampico. Victoriano Huerta je 1914. dao ostavku i optuživao SAD da su ga zbacile s vlasti.

Druga intervencija zbila se 1916. kad je general Perching u potjeri za Panco Villom upao u sjeverni Meksiko i izazvao buru antiameričkih osjećaja. SAD su utjecale na tijek revolucije i građanskog rata selektivnom uporabom neutralnosti, Wilson je objavio kako SAD neće priznati "nemoralne" vlade. Ipak prijetnja sklapanja saveza Meksika i Njemačke primorala je SAD da ublaže svoje stavove i politiku prema Meksiku. Poznatim *Zimmermanovim telegramom*, njemačka vlada je nudila Meksiku u slučaju da napadne SAD povratak svih teritorija izgubljenih za meksičko-američkog rata 1848. Taj telegram bio je glavni razlog zbog kojeg su SAD 1917. objavile rat Njemačkoj.

ska gledala na Latinsku Ameriku kao na ranjiv bok, te se i američka ekspanzija na Karibe objašnjavala potrebom zaštite vitalnih morskih puteva. Jedan od razloga bilo je i jačanje japanske moći na Pacifiku. SAD su očekivale vođenje rata na oba oceana, čime bi se Latinska Amerika našla u središtu ratnih zbivanja. Nakon izbijanja II. svjetskog rata vlada Franklina Roosevelta je od političkih i vojnih saveznika u LA tražila: vojne baze na Karibima i na atlantskoj obali Južne Amerike; osiguran pristup važnim sirovinama kao što su guma i kvarc; priključenje Alijansi u borbi protiv sila Osovine ili u najmanju ruku neutralnost kojom bi Latinska Amerika onemogućila izvankontinentalnim silama stvaranje uporišta u Latinskoj Americi. Većina država Latinske Amerike, osim Argentine, prekinule su diplomatske odnose sa silama Osovine i pridonijele su pobjedi Saveznika.¹³

Drugi svjetski rat uvelike je osnažio utjecaj SAD, koje postaju glavno tržište latinoameričkih proizvoda, te glavni opskrbljivač oružjem, municijom, industrijskih strojeva i industrijski proizvedene robe. Nakon rata SAD su se koncentrirale na obnovu Europe i Japana, a sve manje pozornosti posvećivale Latinskoj Americi koja je smatrala kako bi i ona trebala biti nagrađena nekom vrstom "Marshalova plana".

III. Američka politika u razdoblju od 1945. do 1989.

Pri kraju II. svjetskog rata na konferencijama na Jalti i u Potsdamu, unatoč razlikama u stavovima, saveznici su uspjeli postići kompromis i oblikovati poslijeratni međunarodni poredak. Dogovorene su interesne sfere i stvoren je mehanizam kolektivne sigurnosti – UN. No, ubrzo je došlo do nesuglasica među saveznicima. Započeo je hladni rat čija su obilježja bila presudna pri određivanju američke politike prema Latinskoj Americi. SAD su se i prije i poslije hladnog rata natjecale s extra-kontinentalnim silama i zalagale su se za realiziranje ideloških ciljeva, stoga neki analitičari smatraju da hladnoratovsko razdoblje u odnosima SAD i Latinske Amerike ne predstavlja ništa novo, već nastavak prijašnje politike.

U razdoblju od 1945. do 1959. ideologija je bila samo jedan od faktora koji su utjecali na oblikovanje američke politike prema Latinskoj Americi, da bi nakon kubanske revolucije ideologija postala odlučujući faktor. Takvo nelogično obilježje američke politike bilo je očigledno budući da su instrumenti izabrani za implementiranje politike bili iznimno skupi i nepropor-

13 Američki planeri pretpostavljali su da bi najvjerojatniji scenarij napada sila Osovine na Zapadnu hemisferu bio sljedeći: Nijemci bi iz Afrike krenuli i zaposjeli sjeveroistok Brazila, te bi od tamo ugrožavali sigurnost Panamskog kanala, Karipskog bazena, čak i SAD-a. Stoga su SAD 1942. Lend-Lease aktom Brazilu namijenile 200 milijuna američkih dolara pomoći. Brazil je zatim objavio rat Osovini, dao je SAD na korištenje baze i bio je jedina latinoamerička država čije su postrojbe bile u ratu. Coerver, Don & Hall, Linda, *Tangled Destinies Latin America & The United States*, University of New Mexico Press, 1999, str. 98-99.

cionalni ciljevima koji su se trebali postići, a izbor samih instrumentata nije bio u skladu s ciljevima koje je trebalo ostvariti.¹⁴

U poslijeratnom razdoblju temeljne značajke američke vanjske politike, time i politike prema Latinskoj Americi bili su globalizam, antikomunizam i *containment*.¹⁵ Postoje četiri faze američke politike prema Latinskoj Americi, koje se uglavnom poklapaju s administracijama pojedinih američkih predsjednika: Trumanova i Eisenhowerova administracija (1945-59); Eisenhowerova, Kennedyjeva i Johnsonova administracija (1960-68); Nixonova, Fordova i Carterova administracija (1969-80); Reaganova administracija (1981-89).

Prva faza (1945-59) obuhvaćala je politiku Trumanove i Eisenhowerove administracije. Kako su SAD posvećivale Latinskoj Americi pozornost ovisno o percepcijama komunističke prijetnje, sve do 1959. Latinska Amerika je smatrana nebitnim područjem. Relativnu američku nezainteresiranost prema Latinskoj Americi prekinula je vanjska prijetnja, te se Trumanova administracija¹⁶ odlučila poslužiti pritiskom na Latinsku Ameriku kako bi ona prekinula odnose sa SSSR-om (što je vrlo uspješno izvedeno sa svim zemljama osim s Meksikom, Argentinom i Urugvajem) i kako bi se izopćile nacionalne komunističke stranke iz političkog života država Latinske Amerike (što je također uspješno izvedeno). Interamerički sustav problikovan je kako bi odgovarao sigurnosnim interesima SAD-a, te je redizajniran na Interameričkoj konferenciji o problemima rata i mira 1945. u Chapultecu

14 Jorge Domínguez, "US-Latin American Relations during the Cold War and its Alternation" u Bulmer-Thomas V. & Dunkerley J. (ed), *The United States and Latin America: The New Agenda*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London, England, 1999, str. 33-34.

Domínguez isto tako smatra da se američka politika prema Latinskoj Americi ne može objasniti pokušajima zaštite američkog kapitalizma i interesa njenih tvrtki, jer SAD nisu rušile sve LA vlade koje su ekspropirale američke tvrtke (Bolivija 1952. i Peru 1968.), niti se intervencija u Dominikanskoj Republici 1965. može objasniti zaštitom američkoga gospodarskog interesa. Intervencije u Panami 1989. i Haitima 1994. isto tako nisu bile poduzete zbog obrane gospodarskih interesa.

15 Primarni atributi američke vanjske politike su: SAD se moraju konstantno boriti protiv vlastitog izolacionističkog raspoloženja, te ga zamijeniti aktivnom odgovornošću prema međunarodnoj zajednici - GLOBALIZAM; Komunizam je opasna ideološka sila u svijetu, te se SAD moraju boriti protiv njegova širenja - ANTIKOMUNIZAM; Vanjska politika SAD mora zaustaviti sovjetski ekspanzionizam i utjecaj - CONTAINMENT. Sekundarni atributi američke vanjske politike su: antirevolucionarnost, imperijalizam, moralizam i realističnost. T. L. Brewer & L. Teitelbaum (1997.), *American Foreign Policy: A Contemporary Introduction*. New Jersey: Simon & Schuster.

16 Trumanova doktrina je trebala spriječiti komunizam da ne poremeti uspostavljenu ratnu ravnotežu Istoka i Zapada, te da se američkim ekonomskim i vojnim sredstvima jamči podjela Europe i zaštita američkog interesa. Američka globalna intervencionistička politika imala je pokriće u jednostranom preuzimanju obveze obrane slobodnog svijeta, kao i tradicionalnim obvezama obrane zapadne hemisfere - RIO pakt.

SAD su već 1946. intervenirale u unutarnju politiku Argentine (nisu željele da Peron postane predsjednik), primorale su čileansku vladu da izbací iz kabineta članove KP te su potkopavale bolivijski revolucionarni režim optužujući ih za fašističke tendencije.

(Ciudad de Mexico). Godine 1947. usvojen je *'Rio pakt'* kojim je stvoren novi vojni savez i kojim se napad (izvan ili unutar hemisfere) na jednu članicu saveza definirao kao napad na sve članice, nakon čega je trebala uslijediti kolektivna akcija protiv napadača. Zatim je uslijedilo stvaranje *Organizacije američkih država* (Organisation of American States – OAS) u Bogoti u ožujku 1948. Članice OAS obvezale su se na kontinentalnu solidarnost (na kojoj su inzistirale SAD) i na potpuno suzdržavanje od intervaniranja u poslove drugih suverenih država (koja je odgovarala Latinskoj Americi), i sve to na načelima demokracije, gospodarske suradnje, socijalne pravde i zaštite ljudskih prava. Stvorena je krajnje raščlanjena regionalna asocijacija, koja se već 1950, kada je izbio rat u Koreji, našla na velikim kušnjama. Trumanova vlada je tražila da se napad Sjeverne Koreje na Južnu Koreju, koja je bila sponzorirana od SAD-a, proglasi agresijom na SAD čime bi članice OAS i Rio pakta bile obvezne pridružiti se borbi. Ističući veću zabrinutosti za gospodarske probleme regije nego za vojni sukob u udaljenoj Koreji, sve su članice, osim Kolumbije (koja je čak poslala u Južnu Koreju jedan bataljon), to odbile. Postignut je kompromis kojim su se SAD, kako bi dobile vojnu potporu Latinske Amerike, obvezale predložiti rješenje gospodarskih problema hemisfere. Trumanova administracija i Kongres su odlučili proširiti vojni program iz 1949. koji je bio namijenjen Europi, na područje Latinske Amerike. U razdoblju 1952-54. SAD su potpisale bilateralne ugovore o međusobnoj pomoć s deset zemalja: Ekvadorom, Kubom, Kolumbijom, Peruom, Čileom, Brazilom, Dominikanskom Republikom, Urugvajem, Nikaragvom i Hondurasom. Njima su se SAD obvezale dati vojnu opremu i usluge u zamjenu za obećanje da će navedene države povećati svoje obrambene kapacitete, opskrbljivati SAD strateškim materijalima, te ograničiti trgovinu s komunističkim blokom. Implikacije novih obrambenih sporazuma imale su dalekosežne posljedice, jer je Washington vezao obrambene snage Latinske Amerike za svoju mrežu, kako posjedovanjem američke opreme, tako i obrazovanjem latinoameričkih časnika.

Pobjeda republikanca generala Dwighta D. Eisenhowera (1953-60) nije značila bitniji preokret u odnosima Latinske Amerike i SAD. Predsjednik je zadužio brata dr. Milтона Eisenhowera da posjeti Latinsku Ameriku i predloži reforme koje bi se trebale poduzeti kako bi se poboljšala politika prema Latinskoj Americi. Dr. Eisenhower je istaknuo nužnost dodatne gospodarske pomoći regiji i ocijenio kako bi latinoamerička politika treba imati veće značenje za SAD, ali usprkos preporukama, do promjene odnosa prema Latinskoj Americi nije došlo sve do 1958. Američka vlada je u Latinskoj Americi provodila oštru antikomunističku politiku, a državni tajnik John Foster Dulles, fanatični antikomunist, fokusirao je pozornost na Gvatemalu i Kubu.

U Gvatemali je reformistički raspoložen režim Jacoba Arbenza Guzmána optužen za popustljiv stav prema komunistima i identificiran prijetnjom američkoj i svjetskoj sigurnosti, a osobito Panamskom kanalu. Arbenz je

smatran neprijateljem stranih kapitalista, osobito United Fruit Company (američke tvrtke koja je bila vlasnikom 1/10 zemlje te je onemogućavala provođenje zemljišne reforme). Nakon što SAD nisu uspjele dobiti na 10. interameričkoj konferenciji u Caracasu u ožujku 1954. od članica OAS osudu Arbenzovog režima,¹⁷ CIA je organizirala invaziju na Gvatemalu, postavljajući Carlos Castillo Armasa na mjesto predsjednika. Sovjeti su mirno stajali po strani i gledali razvoj događaja.

Dva važna događaja vezana za odnose SAD i LA odigrala su se 1958. i 1959. Prvi je bio turneja potpredsjednik Richarda Nixona po Latinskoj Americi, koja je izazvala niz prosvjeda od koji su bili najžešći u Limi i Caracasu, te se Washington zabrinuo zbog tako jakog antiameričkog raspoloženja. Drugi važan događaj bila je pobjeda kubanske revolucije, nakon kojeg je Latinska Amerika postala jednim od važnijih prioriteta američke vanjske politike.

Početak 1959. Castro je i SAD-u djelovao kao umjereni nacionalni reformator, ali kad je sredinom godine počeo donositi i provoditi radikalne mjere, CIA i Pentagon počeli su sumnjičavo gledati na daljnji razvoj događaja.

Druga faza (1960-1969) – Eisenhowerova, Kennedyjeva i Johnsonova administracija.

Promjena politike SAD prema Latinskoj Americi odigrala se na samom kraju Eisenhowerove vladavine. Castro je napadao specijalne odnose Kube i SAD, što je značilo ujedno i napad na američku dominaciju na Kubi, čime je sukob sa SAD postao neizbježan.¹⁸ Tako je hladni rat došao i u Zapadnu hemisferu. Početkom 1961. Kuba je tražila smanjivanje osoblja američke ambasade u Havani, nakon čega je Eisenhower s njom prekinuo diplomat-

17 Ostale članice OAS nisu dijelile američko mišljenje, te je donešena generalna rezolucija koja je osudila komunističku dominaciju u američkim državama, ali nitko nije bio posebno spomenut. Razočaran Dulles je započeo tajne pregovore s izbjeglim Gvatemalcima i protivnicima Arbenza, da iz Hondurasa i Nikaragve izvrše invaziju na Gvatemalu. SAD su kontraše opskrbljivale oružjem, a svoje saveznike su nagovarale da ne prodaju oružje Gvatemali. Invazija koju je organizirala CIA izvedena je u lipnju 1954. nakon čega se vlada Gvatemale obratila Vijeću sigurnosti, koje je pak preporučilo da se obrati OAS-u. SSSR je na taj prijedlog stavio veto.

18 Sukob je započeo odbijanjem američkih rafinerija na Kubi da prerađuju sovjetsku naftu nakon čega ih je Fidel konfiscirao. Eisenhower je zauzvrat ukinuo kubansku kvotu šećera, te je Fidel zatim dao konfiscirati sve američke tvrtke na Kubi. SAD su proglasile embargo na trgovinu s Kubom, te je Kuba bila primorana tražiti nove kupce koji bi zamijenili SAD. Okreće se SSSR-u koji joj je dao 100 milijuna američkih dolara kredita za kupovinu opreme i obećao da će svake četiri godine kupiti četiri milijuna tona kubanskog šećera. Sovjeti su bili spremni Kubu prihvatiti u svoj blok te su joj slali oružje, stručnjake i umjetnike koji će im pomoći sagraditi socijalističko društvo. Budući da su bogati i pripadnici srednje klase masovno odlazili s Kube, od početka 1960. SAD su pomagale i ohrabrivale kubanske izbjeglice. Prvi kubanski izbjeglički tabor nalazio se na Floridi, gdje je pod patronažom CIA-e formirano političko tijelo koje je trebalo biti sljedeća kubanska vlada. Drugi izbjeglički tabor nalazio se u Gvatemali, gdje su se obučavale vojne snage koje su kao gerilci trebale omogućiti povratak na Kubu.

ske odnose. Otada, pa sve do posthladnoratovskog razdoblja SAD vode prema Kubi neprijateljsku politiku s ciljem izoliranja i rušenja Castrovog režima.

U kontekstu hladnog rata Latinska Amerika je za Kennedyja (1961-63) dobila važnu poziciju u vanjskoj politici SAD. Nova američka politika prema Latinskoj Americi imala je dva aspekta. Prvi je bio multilateralni gospodarski i socijalni razvojni program pod nazivom "*Alliance for Progress*" s pomoću kojeg su demokratske vlade u regiji trebale provesti socijalne reforme. Teorija koja je stajala iza te politike bila je da SAD imaju interes identificirati i podržavati reformističke vođe, te im davati ekonomsku pomoć u cilju postizanja gospodarskog rasta. Savez je formalno bio multilateraliziran na Interameričkoj konferenciji *Poveljom iz Punta del Este*. Zainteresirana država trebala je predati detaljan plan razvoja, a vlada SAD obećala je da će u razdoblju od deset godina dati 20 milijardi dolara, te da će primorati multilateralne autoritete i privatne investitore iz SAD i Europe da povećaju svoj udio kapitala u Latinskoj Americi. Jedan od glavnih ciljeva Saveza bio je zadržavanje širenja komunizma i izvoza kubanske revolucije, stoga su SAD nudile pomoć u borbi protiv domaćih oponenta koji možda primaju sovjetsku ili kubansku pomoć. *Dodatnim programom* SAD su davale potporu latinoameričkim vladama u borbi protiv gerilskih pokreta, a kako bi zaštitile favorizirane vlade, SAD su obučavale i modernizirale njihove vojske. Kasnije su u program uključene i policijske postrojbe koje su trebale biti sposobne kontrolirati urbane neredne i sabotaže. Kennedyjeva administracija nastavila se uplitati u poslove drugih suverenih država. Pretpostavlja se da je CIA 1961. uklonila dominikanskog diktatora Trujilla, a zatim je autorizirana akcija u Zaljevu svinja. Predsjednik Kennedy i državni tajnik Dean Rusk dvojili su u ispravnost planova o invaziji, ali kako su joj Kennedyjevi savjetnici dali potporu, akcija je provedena. Kršenje principa neintervencije opravdano je *Kenedyjevom dodatkom Monroovoj doktrini*. U noći s 14. na 15. travnja 1961. poduzeta je operacija u Zaljevu svinja koja je bila osuđena na poraz i tijekom koje je 1400 "vojnika" poluobučениh civila uz pomoć bombardera B-26 trebalo započeti ustanak. Usprkos uvjerenjima CIA-e, Kuba nije ustala protiv Castra. Akcija je samo pokazala da SAD predstavljaju konstantnu prijetnju kubanskoj nacionalnoj sigurnosti, čime je omogućen ulazak u hemisferu nove supersile – SSSR. CIA je nekoliko puta pokušala izvršiti neuspjele atentate na Castra (Kennedy je čak razmatrao suradnju s mafijom), a kako je bilo jasno da se neće zaustaviti na pokušajima, Sovjeti su odlučili djelovati. Tijekom 1962. naoružali su Kubu, uključujući i nuklearnim raketama koje bi teško bile otkrivene američkim sustavom upozoravanja. Kubanska raketna kriza dovela je svijet na rub nuklearnog rata, ali je završila kompromisom budući da je supersilama postalo jasno kako imaju neke zajedničke ciljeve (smanjenje izdataka za nuklearno naoružanje; ne žele nuklearni rat; ne žele proliferaciju nuklearnog oružja). Sovjeti su pristali maknuti bojeve glave s Kube pod uvjetom da

SAD prekinu pomorsku blokadu Kube i da se obvežu kako neće izvršiti invaziju na Kubu. "Raketna kriza" u listopadu 1962. imala je dalekosežne implikacije na odnos Latinske Amerike i SAD, ali i odnose s ostatkom svijeta. Sovjeti su, s izuzetkom Kube, ratificirali američku hegemoniju nad Latinskom Amerikom; a SAD su obećale da neće intervenirati u Kubi, čime je Castro dobio odriješene ruke da gradi socijalizam i širi revoluciju izvan Kube.

Savez za progres suočio se s ozbiljnim problemima i ne samo zbog Kube. U razdoblju od 1961. do 1963. vojnim udarima srušeno je sedam latinoameričkih demokratski izabranih vlada, a kako je jedna od glavnih pretpostavki Saveza bila odanost demokraciji, SAD su odbile priznati nove vlade, suspendirale su diplomatske odnose i prekinule davanje gospodarske i vojne pomoći.¹⁹

Nakon atentata, Keneddyja je naslijedio Johnson (1963-68), a događanja u Dominikanskoj Republici pokazala su svu kontradiktornost politike SAD. Atentat na Rafaela Trujilla 1961. otvorio je put Juanu Boschu, popularnom reformatoru čije su ideje odgovarale programu Alijanse. U strahu od "kubanskog sindroma" vojska ga je ubrzo smijenila, nakon čega je izbio građanski rat između oružanih snaga i pro-Boshovih "konstitucionalista". U strahu od istog sindroma, SAD su 1965. izvršile invaziju. Kako bi legitimizirale akciju, SAD su pokušale dobiti potporu OAS, ali pozitivni odgovor su dobile jedino od desničarskih režima Paragvaja i Brazila, čime su propali pokušaji stvaranja "interameričkih mirovnih snaga".²⁰ *Johnsonovim dodatkom Monroeovoj doktrini* pokazana je odlučnost da SAD neće prihvatiti drugu Kubu. Unatoč tome što su već sljedeće godine nakon izbora Joaquin Balaguera za predsjednika američke trupe napustile Dominikanu, taj je američki postupak uznemirio latinoameričke duhove. Johnsonova administracija igrala je važnu ulogu u svrgavanju ljevičarskog brazilskog režima Joaoa Goularta 1964, a pomoć koju je novi vojni režim dobivao od SAD uvjerila je i argentinsku vojsku da makne s vlasti 1966. predsjednika Artura Illia. SAD su surađivale s vojnim vladama koje su često bile korumpirane i neprofesionalne, tvrdeći da će suradnjom imati veće šanse da ih s vremenom promijene na bolje.

Allience for Progress je nakon 1970. propala. Očekivanja su s obzirom na tadašnju političku realnost bila previsoka, dok je cilj sprečavanja stvaranja novih Kuba bio u konfliktu s promoviranjem demokracije.

19 Ipak SAD nisu protestirale nakon što je 1962. u Argentini vojska udarom maknula s vlasti legalno izabranog predsjednika Frondizia. Kada je iste godine peruanska vojska onemogućila dolazak na vlast legitimo izabranom predsjedniku, SAD su samo nakratko prestale Peruu davati pomoć.

20 *Crisis in the Dominican Republic (1965-66)* u F. Parkinson *Latin America, The Cold War, & The World Powers 1945-1973*. Sage publications, Beverly Hills London 1974, str. 201-211.

Treća faza (1969-1980) – “*low profile*” politika Nixonove, Fordove i Carterove administracije

U trećoj fazi detant je zavladao regijom. Iako su realpolitički stavovi i akcije republikanaca bili različiti od idealističkih stavova i akcija demokrata, zajednička im je politika prema Latinskoj Americi.

Vanjsku politiku Nixonove (1969-74) i Fordove (1974-77) administracije oblikovao je državni tajnik Henry Kissinger koji je Latinsku Ameriku u skladu sa svojim realpolitičkim pogledom na svijet smatrao nevažnim područjem. Umjesto panameričke retorike, SAD doživljavaju Latinsku Ameriku mozaikom država s različitim interesima. Ovisno o američkim strateškim zahtjevima i spremnošću pojedinih latinoameričkih država za suradnju, SAD su vodile selektivne bilateralne odnose. Budući da nije bilo streteških prijetnji u Zapadnoj hemisferi, SAD su se mogle koncentrirati na druga važnija područja.

Iako je Nixon poslao guvernera Nelsona Rockefellera na istraživačku studijsku misiju po Latinskoj Americi, nije se implementirao Rockefellerov izvještaj²¹. Politika SAD prema Latinskoj Americi postala je poznata pod nazivom “*low-profile*” pristup, odbacila je socijalno-ekonomski razvojni sadržaj Alijanse za progres, te je formalizirana bilateralna pomoć zemljama koje su SAD smatrale važnim (npr. Brazil). U međuvremenu su se države Latinske Amerike sastale na konferenciji u Čileu kako bi formulirale stavove o gospodarskom razvoju, poznate pod nazivom “*Vina del Mar konsenzus*”. Konferencija je bila sažetak latinoameričkih prigovora na ulogu SAD-a u gospodarskom razvoju nakon II. svjetskog rata, a Konsenzus je službeno predstavljen Nixonu u lipnju 1969. Na temelju Izvještaja i Konsenzusa Nixon je predložio novi oblik partnerstva “*Action for Progress*” u kojem bi se više slušao glas Latinske Amerike, a razvojna pomoć više ne bi bila bilateralna već multilateralna, te ne bi bila vezana uz kupovinu američkih proizvoda. No ta se politika nikad nije implementirala. Jedina država koja je privlačila pozornost SAD-a bio je Čile. Nixon je bio prvi američki predsjednik koji se morao suočiti s problemom legitimno izabranih marksista na državničke pozicije u Latinskoj Americi. Pobjeda Salvadora Allendea 1970. bio je test za SAD koje su podupirale provođenje socijalnih reformi, ali su se protivile ljevičarskim pokretima. Premda Allendeov režim nikada nije došao u revolucionarnu fazu, Nixonova administracija je svim silama

21 Nelson A. Rockefeller, *The Rockefeller Report on the Americas: The Official Report of a United States Presidential Mission for the Western Hemisphere*, predlagao je stvaranje ministarstva za poslove Zapadne hemisfere; preferencijalne tarife za latinoameričke proizvode i prilagodbu uvoznih tarifa; dugoročnu razvojnu pomoć s niskim kamatama; reprogramiranje dugova; podupiranje obrazovanja; osiguranje kredita i tehničke pomoći za razvoj poljoprivrede i sprovođenje agrarnih reformi. Ujedno je Izvještaj tradicionalno isticao da su za latinoamerički razvoj važne privatne investicije – strane i domaće, a ujedno je i apelirao na proširenje američke vojne pomoći Latinskoj Americi. Coerver, Don & Hall, Linda, *Tangled Destinies Latin America & The United States*, University of New Mexico Press, 1999, str. 138.

nastojala zaustaviti njegovu inauguraciju ili ubrzati njegovo smjenjivanje. SAD su obeshrabrivale investicije u Čile, a blokirale su i pristup multilateralnim agencijama, MMF-u, Svjetskoj banci i Interameričkoj banci za razvoj. Istodobno je Nixon naredio CIA da razradi i izvede tajni plan²², potrošeno je 10 milijuna dolara za financiranje opozicijskih novina, grupa, čak su organizirani i štrajkovi koji su 1972-73. paralizirali gospodarstvo. Čileanska vojska i srednja klasa digli su se protiv Allendeove vlade, koji je u rujnu 1973. zbačen s vlasti nakon čega je bio ubijen ili je sam počinio samoubojstvo. Zakulisne aktivnosti SAD kasnije su javno obznanjene.

Kritike o zapostavljanju Latinske Amerike postale su sve glasnijima, te je Kissinger 1974. za svog prvog i jedinog značajnog posjeta Latinskoj Americi objavio proces problikovanja američke politike prema Latinskoj Americi. 'Novi dijalog'²³ trebao je biti novi duh interameričke suradnje. Obećao je da SAD neće nametati Latinskoj Americi svoje političke preferencije, već da će težiti bliskom odnosu, a optimizam je bio toliko jak da je godinu 1974. namjeravao proglasiti "godinom Latinske Amerike". Nakon što je Nixon dao ostavku, naslijedio ga je Gerald Ford, novi dijalog je zapeo, a odnosi SAD i LA su pogoršani. Ford je branio aktivnost CIA-e u Čileu tvrdeći da su poduzete u interesu Čileanaca, a kako su članice OPEC-a Venezuela i Ekvador izostavljene iz GATT-a, Latinska Amerika je tražila pomicanje sastanka ministra vanjskih poslova OAS predviđen za ožujak 1975. na kojem se je trebao razraditi daljni smjer Novog dijaloga. U pokušaju izgladivanja situacije Kissinger je u govoru održanom u Houstonu ponudio da se usprkos nekim "povremenim prekidima dijalog nastavi u duhu prijateljstva i pomirenja". Ali, do pomirenja nije došlo. U kolovozu 1975., unatoč protivljenju SAD-a, članice OAS odbacile su sankcije koje su još 1964. nametnute Kubi, nakon čega je Kissinger razočaran stavom Latinske Amerike zaključio kako ona svoju nezavisnost i jedinstvo pokazuje opozicijom SAD, te je došlo vrijeme da SAD i LA zajednički počnu raditi, polagano i bez konfrontacija na izazovima zajedničke civilizacije.

Politika Nixonove i Fordove administracije bila je Kissingerova zapadnoeuropski orijentirana realpolitika, te ju je novi predsjednik Jimmy Carter odbacio. Sa Carterovom administracijom (1977-80) započela je era postvijetnamske vanjske politike, ali nije došlo do očekivanog poboljšanja

22 Paralelno su vodene dvije tajne akcije. Akciju Staza 1. vodio je Komitet 40 i njome se pokušalo kupovinom glasova u čileanskom Kongresu i jačanjem propagande protiv Allendea spriječiti njegov dolazak na vlast. Akciju Staza 2. s istim ciljem vodila je CIA koja je kidnapirala generala Schneidera, koji je kasnije ubijen.

23 Kissinger je u svojim memoarima priznao kako je patio od iskrivljene geografske perspektive, budući da je smatrao da se Latinska Amerika nalazi na kraju svijeta, a Europa nadohvat ruke, te da je vrlo malo znao o Latinskoj Americi. Smatra da je Novi dijalog SAD i Latinske Amerike, na kojem se je tada radilo bio preuranjen. Potraga za zajedničkim agendama nije urodila plodom jer su većina latinoameričkih ekonomija bile samo statisti, a većina vlada autokratske ili marksističke, te nije bilo moguće implementirati koncept zajednice Zapadne hemisfere. Kissinger Henry, *Year of R*, Simon & Schuster, New York, 1999, str. 731.

odnosa SAD i Latinske Amerike. Iako su dvije glavne osobe Carterovog vanjskopolitičkog tima bili državni tajnik Cyrus Vance i savjetnik za nacionalnu sigurnost Zbigniew Brzezinski, novu politiku prema Latinskoj Americi stvara Abraham Lowenthal.²⁴ Carterova globalna politika težila je da ljudska prava budu glavni cilj američke vanjske politike; da se smanji opasnost nuklearne proliferacije i širenje konvencionalnog naoružanja; da se vojna sredstva primjenjuju samo u iznimnim slučajevima, a ne kao uobičajeni vanjskopolitički instrument. Politika bazirana na tim pretpostavkama samo je još više udaljila SAD i Latinsku Ameriku. Glavno sredstvo Carterove vanjske politike bila je pomoć državama Latinske Amerike. SAD su zabranile davanje vojne i gospodarske pomoći Argentini, Čileu, Paragvaju i Urugvaju, dok je Brazil (uvrijeđen izvješćem State Departmenta o stanju ljudskih prava u Brazilu) sam odbio daljnje primanje vojne pomoći. Odnosi su još više pogoršani nakon što je Brazil od Zapadne Njemačke nabavio nuklearni reaktor koji je trebao služiti kao izvor energije. Godine 1977. Carter je stavio novi naglasak na već dugo zanemareno karipsko područje, predložio je obnovu odnosa s Kubom, ali zbog kubanskih i sovjetskih aktivnosti u Africi do poboljšanja odnosa nikada nije došlo. Kako se u Nikaragvi otpor Samozinoj vladavini sve više širio, Carter je stavio veto na 20 milijuna dolara MMF-ovog zajma, te je zbog kršenja ljudskih prava zahtijevao Samozinu ostavku.

Važan vanjskopolitički prioritet imao je jedino sporazum o Panamskom kanalu.²⁵ Američki Senat je 1978. ratificirao dva nova sporazuma SAD-a i Paname. Prvim je Panama 2000. dobila suverenitet nad Kanalom, a 2003. dobit će i nad Zonom Kanala, dok se drugim sporazumom jamči neutralnost Kanala koju SAD isto kao i Panama mogu braniti (zadržale su pravo interveniranja). Na samom kraju mandata, smatrajući kako SSSR predstavlja sve veću prijetnju sigurnosti SAD-a, te zabrinut zbog događanja u Nikaragvi i prijetnje nove Kube, Carter je, usprkos teškom kršenju ljudskih prava, ukinuo zabranu davanja vojne pomoći El Salvadoru. Bio je to uvod u novo hladnoratovsko razdoblje u kojem se Latinska Amerika vratila na međunarodnu scenu.

24 Lowenthal je 1976. objavio u vanjskopolitičkom časopisu *Foreign Affairs* kako je Kissingerova politika prema Latinskoj Americi bila naivna ili loše savjetovana, budući da se novi dijalog SAD-a i Latinske Amerike trebao bazirati na 'hemispheric community'. Lowenthal je smatrao kako SAD ne trebaju imati posebnu latinoameričku politiku, te da ne postoje automatski zajednički interesi SAD-a i Latinske Amerike. Rangel Carlos, *The Latinamericans*, Transactions Books, New Brunseick & Oxford, 1987. str. 63.

25 Sporazum je potpisan 1903, a modificiran je 1939. i 1955. Pobune u Panami i pitanje suvereniteta nad Zonom kanala primoralo je SAD na nove pregovore. Johansonova administracija sklopila je 1967. novi sporazum koji nikada nije bio ratificiran. Dolazak na vlast generala Torrijosa dovodi do obnove pregovora 1973, a 1974. učinjen je draft novog sporazuma. Pregovori su završeni tek 1977, a dva nova sporazuma ratificirana su u Senatu 1978.

Četvrta faza (od 1981. do 1989.) – Reaganova administracija i razdoblje pojačanih intervencija

U razdoblju Reaganove vladavine (1981-89), SAD su odlučno koristile vanjsku politiku, kako bi ostvarile američke nacionalne interese. Osobito je bio pojačan angažman u Latinskoj Americi, gdje su SAD nizom legalnih i ilegalnih akcija, željele stvoriti "prijateljsko okružje". Reagan je bio odlučan obnoviti dominantnu poziciju SAD-a u Zapadnoj hemisferi, a borba protiv ekspanzije komunizma bila je temelj njegove, kako globalne, tako i regionalne politike. Iako je svekolika politika prema Latinskoj Americi bila razmatrana u kontekstu sukoba Istoka i Zapada, najviše se pozornosti poklanjalo Srednjoj Americi koja je postala linija bojišta novoga globalnog hladnog rata. Tako su se SAD koncentrirale na male države Srednje Amerike, a zamenarile su velike latinoameričke države (osim Meksika). Novi geostrateški pristup prema Karipskom bazenu s naglaskom na Srednju Ameriku, objašnjen je *Reaganovom doktrinom*, koja je isticala nužnost zaustavljanja konstantne sovjetske ekspanzije i utjecaja u strateški značajnim područjima zemalja Trećeg svijeta. Temeljna pretpostavka te doktrine bila je da će izravna američka pomoć antisovjetskim snagama zaustaviti sovjetsku ekspanziju. Kissingeru je 1983. bilo povjereno vođenje dvopartijske komisije o Srednjoj Americi, koja je trebala pomoći administraciji da dobije 110 milijuna USD pomoći za El Salvador i podupiranje pobunjeničke akcije protiv sandinističke vlasti u Nikaragvi.²⁶ Komisija je zaključila da se SAD suočavaju sa sovjetsko-kubanskim izazovima u regiji, te da je potrebno odmah odobriti 400 milijuna američkih dolara vojne, i dugoročno osam milijardi američkih dolara gospodarske i humanitarne pomoći. Reagan je bio iznimno zadovoljan izvješćem te je odmah zatražio odobravanje preporučenih svota, ali prijedlog pomoći od osam milijardi američkih dolara u Kongresu nije ozbiljno shvaćen, a tako se ponašala i Bijela kuća.

Jedna od najvećih neuspjeha Reaganove politike prema Latinskoj Americi bio je rat između Argentine i Velike Britanije, poznat kao Falklandski ili Malvinski rat. Kako je Reagan bio u prijateljskim odnosima s vojnim režimom Argentine, koja je bila važan američki saveznik u Srednjoj Americi (vojni savjetnici vlade El Salvadora), Argentina se nadala da će u sukobu SAD biti neutralne. Iako je Reagan pokušao spriječiti invaziju, a državni tajnik Alexander Haig shutlle diplomacijom posredovati u sukobu, nije se

26 Report of the National Bipartisan Commission on Central America, Jan 1984. Kako bi donijeli odluku konsenzusom, dvopartijska komisija je posjetila šest zemlja, a rezultat je bilo izvješće koji je generalno podupiralo Reaganovu politiku, ali je sadržavao i kompromisne ocjene. Izvješće Kissingerove komisije objavljeno 1984. služilo je kao temelj američkih akcija u Središnjoj Americi. Sigurnost Karipskog bazena od vitalne je važnosti za SAD, a kako se komunizam domino teorijom ne bi proširio, i kako bi izbjegli stvaranje neprijateljskog okružja na svojim južnim granicama, SAD moraju odlučno djelovati. Izvješće je podupiralo akcije kontraša u Nikaragvi, iako su demokrati izrazili male ograde, a od El Salvadora se tražilo obustavljanje divljanja i ubijanja koje su provodili vodovi smrti kako bi zauzvrat dobili američku vojnu pomoć.

mogao sakriti probritanski stav. Nakon neuspješnog posredovanja, SAD su odlučile otvoreno poduprijeti Veliku Britaniju, a Argentini su nametnule ekonomske sankcije. Ta brza promjena uloge od posrednika u sukobu do vojnog saveza s Britanijom, dovela je SAD i njihovu vjerodostojnost pod veliki upitnik. OAS je prema odredbama Rio sporazuma Veliku Britaniju identificirao kao agresora i zahtjevali su prekid američke pomoći Britaniji i ukidanje sankcija Argentini. Sukob oko Falklandskih otoka pokvarilo je odnose SAD-a i Latinske Amerike. SAD su izgubile Argentinu kao svog saveznika, Sporazum iz Ria je prekršen, a SAD su još jednom pokazale kako je odnos Istok-Zapad puno važniji od odnosa Sjever-Jug.

Za Reagana El Salvador postaje sve važniji čimbenik opsesivne američke politike svrgavanja sandinističke vlade Nikaragve i pomaganja desničarskih vlada Srednje Amerike. Ljevičarski FMLN je proglašen terorističkom organizacijom, a Reagan je prihvatio tvrdnje da se salvadorska vlada zadovoljavajuće ponaša glede zaštite ljudskih prava (između 1979. i 1985. nestalo je najmanje 50 tisuća civila) i da je vojska pod kontrolom vlade. Unatoč američkoj pomoći, predsjednik Napoleon Duarte nije uspio uništiti FMLN niti se uspio osloboditi pritiska ekstremne desnice koja je 1982. na izborima dobila veći broj glasova. Roberto d'Aubuisson je izabran za predsjednika, ali su ga SAD "uvjerile" da prepusti mjesto neutralnom Alvaru Manganu. U SAD je počelo rasti protivljenje Reaganovoj politici i rasipanju američkog novca (u razdoblju od 1979. do 1990. SAD su uložile 4,5 milijardi američkih dolara u borbu protiv FMLN gerile), a u međuvremenu iz El Salvadora je do kraja osamdesetih u SAD imigriralo oko milijun stanovnika. Pod pritiskom javnog mijenja SAD i El Salvadora, Duarte i njegov nasljednik Cristiani pristali su na pregovore s FMLN-om, a godine 1992. potpisan je mirovni sporazum.

Druga država kojom je Reagan bio opsjednut bila je Nikaragva. Reagan je proglasio ekonomske i trgovačke sankcije, te Nikaragva nije mogla dobiti kredite Svjetske banke niti Interameričke banke za razvoj. Započeo je vođenje tajne akcije kojom je trebalo srušiti sandinističku vladu, čime je još više primorao Nikaragvu da se okrene Kubi i SSSR-u. SAD nikada nisu mogle u Srednjoj Americi promatrati vlade koje su i najmanje mirisale na ljevicu, a u slučaju Nikaragve ozbiljno su pretjerivale o njenim vezama s Kubom i SSSR-om. Bio je ovdje uključen i aspekt hladnog rata, budući da je za Reaganovu administraciju Srednja Amerika bila u kritičnoj zoni globalnog konflikta supersila, čime je i dobila visoki prioritet. SAD su organizirale, trenirale i plaćale antisandinističke snage u Hondurasu, Kostariki, a vrhunac je bio 1983. kad su američke mornaričke snage demonstrirale silu na obali Nikaragve, te 1984. kad su minirale nikaragvaške luke na Atlantiku i Pacifiku. Miniranje luka je u suprotnosti s međunarodnim pravom, te je Vijeće Sigurnosti UN, usprkos vetu SAD-a, osudilo taj čin i spor predalo Međunarodnom sudu pravde. Daljnje neprijateljske akcije onemogućio je američki Kongres koji više nije želio odobriti sredstva za pomoć Kontra-

šima.²⁷ Unatoč zabrani, zahvaljujući donacijama američkih saveznika (samo Saudijska Arabija dala je 32 milijuna američkih dolara) pomoć kontrašima je i dalje stizala. Budući da iznosi donacija nisu bili dovoljni, Reaganovi pomoćnici snašli su se prodajom oružja Iranu.²⁸ U razdoblju 1980-1991. El Salvador je, iza Izraela i Egipta, dobivao najveće iznose američke pomoći. (Tablica Tangled str. 153.)

U strahu da će na slobodnim izborima u Nikaragvi ponovo pobijediti Sandinisti, SAD su se protivile mirovnom procesu u skladu s prijedlozima *Contador inicijative* i *Esquipulas formule* za rješavanje regionalnih nesporazuma.²⁹ Nasljeđe američke politike prema Srednjoj Americi bile su devastirane zemlje regije i četiri milijuna izbjeglica.

Za Reaganove administracije javljaju se transnacionalni regionalni problemi, dužnička kriza i trgovina drogom. Smatrajući da su dugovi politički, a ne financijski problem, latinoameričke vlade dužnici razvile su zajednički politički front o pitanjima restrukturiranja dugova i kritizirale su politiku razvijenih zemalja i MMF-a. U strahu od ekonomskih i socijalnih previranja na njenim južnim granicama, SAD su predložile da se problemi dugovanja riješe Bakerovim i Bradyevim planom.³⁰ Još 1986. Reagan je trgovinu drogom proglasio prijetnjom nacionalnoj sigurnosti SAD, te je poduzeo niz mjera kako bi se bilateralnim programima kontrolirala međunarodna trgovina narkoticima.

Implikacije hladnoratovske politike na posthladnoratovsko razdoblje vidljive su u tendenciji američke politike oslanjanja na silu i prinudu, tran-

-
- 27 Edward Boland šef Obavještajnog odbora Zastupničkog doma predložio je 1983. amandman (Boland 1) kojim se zabranjuje aktivnosti vezane za rušenje sandinističke vlade. Amandman Boland 1 nije se poštivao, da bi se nakon otkrića o upletenosti CIA-e u miniranje luka izglasala druga zabrana - Boland 2 amandman. Coerver, Don & Hall, Linda, *Tangled Destinies Latin America & The United States*, University of New Mexico Press, 1999, str. 164-165.
- 28 Afera Irangate - puštanje američkih taoca iz Libanona bilo je dogovoreno u zamjenu za prodaju oružja Iranu. Dio novca bio je namjenjen kupovini oružja za kontraše, dok je gotovo polovina određenih svota pomoći završila na privatnim bankovnim računima vođa kontraša.
- 29 Contadori grupu su osnovale 1984. Kolumbija, Meksiko, Panama i Venezuela, a cilj joj je bio pronaći miroljubiv način za rješavanje sporova u Središnjoj Americi. Esquipulas formula poznata je pod nazivom Ariasov plan (Arias je bio predsjednik Kostarike, a za plan je dobio Nobelovu nagradu za mir). Formula je nudila rješenje kako na miran način riješiti krizu u Srednjoj Americi. *The United States and Latin America: The New Agenda*, ed. Victor Bulmer-Thomas & James Dunkerley, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London England, 1999, str. 70.
- 30 Međunarodni odgovor na dužničku krizu Latinske Amerike konačno je dobio oblik 1985, kada je James Baker, ministar financija tražio ulaganje 20 milijardi američkih dolara za zemlje u razvoju koje su zauzvrat voljne prihvatiti provođenje reformi. Plan Baker je donio slabe rezultate jer tih 20 milijardi američkih dolara nisu bile dostupne, ali je označio značajan preokret u načinu rješavanja problema. U ožujku 1989. Bakerov nasljednik Nicolas F. Brady predložio je porfolio redukcije dugova i restruktivnu alternativu, te ponudio potporu Vladi SAD zemljama koje provode reformu u gospodarstvu. Brady Plan u sebi je nosio fleksibilnost i otvorenost, te eksplicitno priznanje da redukcija dugova mora biti integralni dio bilo kakve trajnog rješenje krize dugova. Do veljače 1990. Brady Plan je rezultirao restrukturiranjem.

sformiranju ali ne i nestanku ideološke politike, kao i politici prema Kubi koja ne može, niti predstavlja prijetnju SAD.

Zaključak

Vanjska politika SAD prema državama Latinske Amerike može se podijeliti u tri razdoblja: I. razdoblje od početka 19. stoljeća do Prvog svjetskog rata; II. međuratno razdoblje i Drugi svjetski rat; III. razdoblje od 1945. do 1989. (dijeli se na četiri faze). U čitavom tom razdoblju američka politika ravnala se prema odrednicama nacionalne sigurnosti, te se, ovisno o percepcijama stranih prijetnji Latinskoj Americi posvećivala pozornost ili je zanemariavana.

Na početku prvog razdoblja američka orijentacija prema Latinskoj Americi bila je utjelovljena u *doktrini dviju sfera*, tj. u ideji različitosti Starog i Novog svijeta (Zapadne hemisfere). S ciljem isključivanja Europljana iz Zapadne hemisfere, godine 1823. proglašena je *Monroeova doktrina*. Sljedilo je razdoblje pojačanog korištenja *doktrine manifest destiny*, kojim su SAD širile svoj utjecaj i povećavale teritorij. Potkraj 19. stoljeća SAD postaju hegemon Zapadne hemisfere, a 1904. *Rooseveltovim Dodatkom* Monroeovoj doktrini započinje razdoblje učestalih intervencija u području Karipskog bazena.

Iako su se nakon I. svjetskog rata SAD povukle u izolaciju, ostale su angažirane u Latinskoj Americi. Nakon 1929. intervencionističku politiku nasljeđuje razdoblje panamerikanizma, a za F. D. Roosevelta primijenuje se *dobrosusjedska politika*, koja je omogućila da u II. svjetskom ratu većina država Latinske Amerike postanu američki saveznici.

Temeljne značajke trećeg razdoblja su globalizam, antikomunizam i *containment*, ali latinoamerička politika ovisila je o politici određene administracije. Unatoč osnivanju Rio pakta i OAS, za Trumanove i Eisenhowerove administracije Latinskoj Americi nije se posvećivala osobita pozornost. Castrovom pobjedom ideologija postaje odlučujući činitelj kreiranja vanjske politike, čime Latinska Amerika nakratko dobiva prioritet za Kennedyjeve i Johnsonove administracije – Savez za progres, 1961. invazija u Zaljevu svinja, 1962. kubanska raketna kriza i 1965. intervencija u Dominikanskoj Republici. U trećoj fazi detant je zavladao regijom te Nixonova, Fordova i Carterova administracija "*low profile*" politikom ponovno zanemaruju Latinsku Ameriku. U četvrtoj fazi *Reaganovom doktrinom* ističe se nužnost zaustavljanja sovjetske ekspanzije u državama Središnje Amerike, čime se dio Latinske Amerike vraća na međunarodnu pozornicu.

Vladavina George Busha poklopila se s krajem hladnog rata i potragom za novom latinoameričkom paradigmatom koja bi zamijenila *strategic denial*. Nakon što je nestala prijetnja širenja komunizma pojavila se, već za Reagana identificirana, nova prijetnja – trgovina drogom. Bushova administra-

cija prihvatila je težnju Latinske Amerike da interamerički odnosi počivaju na primarno ekonomskim temeljima³¹ te je predložila stvaranje NAFTA-e. Trend je nastavio Clinton predlažući stvaranje FTAA (Free Trade Area of the Americas).

Interamerički odnosi doživjeli su značajne promjene i mogu se sintetizirati u tri različite razine: od hegemonije do nametanja; od nametanja do indiferencije; od indiferencije do uvjetne suradnje. Prva razina završila je nakon II. svjetskog rata, a kraj hladnog rata, raspad SSSR-a i stvaranje novog svjetskog poretka poklopilo se sa završetkom druge razine. Sa Clintonom započinje treća razina u kojoj politički, socijalni i ekonomski događaji u Latinskoj Americi utječu na događaje u SAD-u, te je nužno stvaranje relevantne latinoameričke politike. Vjerojatno je da će zbog sve većeg uplitanja SAD-a u unutrašnje poslove pojedinih država Latinske Amerike, u 21. stoljeću latinoamerička politika postati unutrašnja američka politika. Razlozi su sljedeći: širenje demokracije i ljudskih prava; pranje novca; ilegalne migracije; trgovina drogom i oružjem; utjecaj Hispanjolaca unutar SAD-a. Političke su to teme koja će primorati SAD da u budućnosti bolje razmisle o značenju Latinske Amerike.

Literatura

- Atkins, Pope, *Latin America in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1995.
- Atkins, Pope, *Latin America and the Caribbean in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1999.
- Bulmer-Thomas V. & Dunkerley J. (ed), *The United States and Latin America: The New Agenda*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London, England, 1999. Calvo-coressi, Peter, *World Politics since 1945*, Longman Pearson Education, 2000.
- Cambridge encyclopedia of Latin America and the Caribbean*, rev. ed., Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- Coerver, Don & Hall, Linda, *Tangled Destinies Latin America & The United States*, University of New Mexico Press, 1999.
- Dominiguez, Jorge (ed), *The Future of Inter-American Relations*, Routledge, New York & London, 2000.
- Goldstein D. & Dillon K., *The Spanish-American War*, Brassey's, Washington-London 1998.

31 Keen i Haynes (str. 547) smatraju da da je najveći uspjeh Reaganove i Bushove latinoameričke politike da su koristeći enormne dugove regije, u sprezi s MMF-om i Svjetskom bankom uspjeli Latinskoj Americi nametnuti neoliberalni ekonomski sistem baziran na slobodnoj trgovini i privatizaciji.

Keen B. & Hayes K., *A History of Latin America*, Houghton Mifflin Company, Boston & New York, 2000.

Keen, Benjamin, *Latin American Civilization*, Westview Press 2000.

Kissinger Henry, *Does America Need a Foreign Policy, Toward a Diplomacy for the 21st Century*, Simon & Schuster, London 2002.

Kissinger, Henry, *Years of Renewal*, Simon & Schuster, New York 1999.

Parkinson F., *Latin America, The Cold War, & The World Powers 1945-1973*, Sage Publications, Beverly Hills & London 1974.

Rangel Carlos, *The Latinamericans*, Transactions Books, New Brunseick & Oxford, 1987.

Schoultz, Lara, *National Security and United States Policy Toward Latin America*, Princeton, Princeton University Press 1987.

Skidmore, T. & Smith, P., *Modern Latin America*, Oxford University Press, Oxford, New York 1997.

Summary

The paper gives an analysis of the three characteristic periods of the American foreign policy towards Latin America: 1. period from the beginning of the 19th century until the World War I; 2. interwar period and the World War II; 3. period from 1945-1989. The author concludes that the basic determinant of the American policy was national security and consequently, according to perception of external threats, it paid attention to Latin America or it ignored it.